УДК 528.946

Віліна Пересадько, д. геогр. н., професор
e-mail: vilinaperesadko@gmail.com
Надія Максименко, к. геогр. н., доцент
e-mail: nadezdav08@gmail.com
Катерина Біла, бакалавр географії
e-mail: katrinwhite19@gmail.com
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

КАРТОГРАФУВАННЯ ВИНОРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розглянуто історію, тенденції і особливості розвитку виноробства. Представлені результати аналізу карт виноробних регіонів світу і прогнозних карт розвитку даної галузі. На основі розробленої карти «Виноробство» визначено тенденції розвитку виноробної промисловості по регіонах світу. Запропоновано напрями розвитку картографування виробництва і споживання вина та рекомендації щодо укладання інвентаризаційно-оцінювальних карт виноробства.

Ключові слова: виноробство, картографування, виробництво вина, споживання вина, карта.

Вилина Пересадько, Надежда Максименко, Екатерина Белая

КАРТОГРАФИРОВАНИЕ ВИНОДЕЛЬЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье рассмотрены история, тенденции и особенности развития виноделия. Представлены результаты анализа винодельческих регионов мира и прогнозных карт развития данной отрасли. На основе разработанной карты «Виноделие» определены тенденции развития винодельческой промышленности по регионам мира. Предложены направления развития картографирования производства и потребления вина и рекомендации по составлению инвентаризационно-оценочных карт виноделия.

Ключевые слова: виноделие, картографирование, производство вина, потребление вина, карта.

Vilina Peresadko, Nadiya Maksymenko, Kateryna Bila

MAPPING OF WINE INDUSTRY

Having reviewed a variety of approaches to understanding the essence of wine industry, having studied the modern ideas about the future of wine industry, having analyzed more than 50 maps from the Internet we have set the trends and special features of wine industry mapping in the world, such as: - the vast majority of maps displays the development of the industry at regional or national level, whereas there are practically no world maps; - wine-growing regions are represented on maps very unevenly; - all existing maps of the industry could be classified as analytical ascertaining inventory type; - the dominant ways of cartographic representation are area method and qualitative background method, sign method and collation maps are rarely used; - basically all the Internet maps have low quality as they are scanned images with poor resolution; - the special feature of maps published lately is lack of geographical basis (except for state borders and coastline).

We created wine production and consumption world map «Wine Industry» in the scale of 1:60 000 000 with simple geographical basis (state names, state borders, major rivers, coastline).

It was concluded that from the methodological point of view it is incorrect not to show geographical basis on maps of wine industry.

Analysis of this map allowed us to identify areas of traditional wine-making, potential wine-making areas and countries which claim to be the world leaders in the field of wine production. We found disbalans between wine production and wine consumption - increasing wine production in South America, China and the United States and increasing wine consumption (mainly due to the import products) in countries where the grape is not the primary agricultural product.

Keywords: wine industry, mapping trends, wine production, wine consumption, map.

Вступ. Постановка проблеми. Щорічно більше ніж у 50 країнах світу виробляється понад 260 млн гектолітрів вина. Найбільший відсоток виробництва вина припадає на європейський регіон, де ця галузь найактивніше розвивається у Франції, Італії, Німеччині, Португалії, Угорщині, Болгарії та Іспанії. За прогнозом групи IWSR, розробленим для Vinexpo, в останні роки помітна тенденція до зміни співвідношення «виробництво-споживання вина» у різних країнах світу. Так, у країнах-виробниках вина (Франції, Італії) споживання вина зменшується, а в Німеччині, яка традиційно вважається «пивною» державою, — збільшується і в найближчі чотири роки сягне трьох мільярдів пляшок, хоча в розрахунку на душу населення на сьогодні список очолюють все ті ж Франція й Італія [5]. Як показує аналіз карт, розміщених в Інтернеті, саме в цих країнах і створюється найбільша кількість картографічних творів, присвячених виноробству. Але тематика цих карт доволі однотипна — райони виноробства, споживання вина на душу населення тощо.

Вихідні передумови. У вітчизняній і світовій літературі є чимало робіт, присвячених дослідженню лікеро-горілчаної промисловості, але у більшості з них розглядаються особливості власне відповідної галузі, виноробної [2, 5, 7], коньячної [3] або ж досліджується лікеро-горілчане виробництво як складова харчової промисловості [4]. У більшості праць робиться акцент на економічних, маркетингових або товарознавчих проблемах [1, 6]. Практично відсутні роботи, у яких досліджувалися б особливості картографування кожної з галузей, зокрема, виноробної.

© В. Пересадько, Н. Максименко, К. Біла, 2016

Також відсутні карти, які візуалізували б дві основні сторони розвитку будь-якої промисловості — виробництво і споживання (у даному дослідженні — вина).

Метою статті є презентація карти «Виноробство», розробленої на основі аналізу особливостей виноробної галузі та вивчення світового досвіду картографування виноробства.

Виклад основного матеріалу. Слово «вино» походить від слова «вена», що у перекладі із санскриту значить «любити». Вино є одним з найпопулярніших алкогольних напоїв середньої міцності і має безліч особливостей, різновидів, класифікацій. Виноробство поширене у багатьох країнах світу. Важко сказати, яка держава є батьківщиною вина, бо одразу декілька країн можуть вважатися найстарішими виноробними регіонами. Свідчення про існування виноробства у давні часи мають Греція, Єгипет, Грузія, Молдова.

Виноградні вина класифікують за кольором (біле, рожеве, червоне вино), за кількістю спирту і цукру в складі (сухі, особливо сухі, напівсухі, напівсолодкі), за міцністю (міцні й солодкі та напівдесертні, десертні і лікерні), за вмістом вуглекислого газу (ігристі, шипучі, іскристі, тихі (ординарні і марочні), особливі (vinperlant, від слова perle — перлина), за кількістю сортів винограду (сортові і купажні). Портвейн, херес, марсала, кагор, мускат, вермут, токай, малага, мадера відносяться до групи спеціальних вин [4].

Найбільше вина виробляється у Європі. Тут виноробство активно розвивається у Франції, Італії, Німеччині, Португалії, Угорщині, Болгарії, Іспанії. Франція займає перше місце у світі з виробництва вина і друге — за площею виноградників і збору врожаю. На її території розташовано 10 виноробних регіонів. Найбільш відомими з них є: Бордо, Бургундія, долина Рони, долина Луари, Шампань [1].

Друге місце у світі за виробництвом та експортом вина належить Італії. Кожен із 20 регіонів Італії, від П'ємонту до Калабрії, включаючи острови Сардинію і Сицилію, виготовляє вина, багато з яких можна назвати якісними. Найбільш відомі вина виробляють у П'ємонті, Тоскані і Венето.

Ще один важливий центр виноробства Європи — Іспанія. Виноград вирощують практично по всій країні, але найбільше — в долині р. Дуеро, в Андалусії, Арагоні, Каталонії і в Центральному районі. За площею, зайнятою виноградниками, Іспанія далеко випереджає усі країни світу. У самій країні виноградники поступаються лише оливковим насадженням і злаковим культурам. Однак урожайність іспанського винограду невелика, за збором винограду Іспанія займає четверте, а за виробництвом вина — третє місце у світі після Франції та Італії. Іспанія — батьківщина всесвітньо відомих вин хересу і малаги [1].

Виробництво вина традиційно вважається національним в Угорщині. 15 виноробних районів дають в основному столові вина. Країна експортує 40-50% річного виробництва вина і займає в залежності від року вироблення 8-9 місце серед країн-експортерів вина. Кращі угорські токайські вина зі світовою славою експортують у 35 країн світу.

Другим після Європи регіоном виноробства є Південна Америка. Основні виробники вина — Аргентина і Чилі. На третьому місці, як не дивно, — Бразилія. Також виробництво вина в досить великих обсягах є в Перу, Парагваї, Уругваї та Колумбії [5].

Клімат Чилі сприяє вирощуванню найбільш рідкісних та вибагливих сортів винограду, більшість з яких привезені з Франції. На даний момент загальна площа чилійських виноградників від Ельке до Осорно становить близько 118 тис. га. Усього в країні налічується близько 50 різних сортів винограду — 75% червоних та 25% білих.

До Аргентини виноград був завезений іспанцями приблизно 400 років тому. У наш час виноград займає четверте місце після пшениці, кукурудзи та сої у структурі національного доходу Аргентини. За виробництвом вин Аргентина посідає п'яте місце в світі після Франції, Італії, Іспанії та США. Асортимент - різноманітний. У невеликій кількості вина вивозять, головним чином, у країни Латинської Америки, США, Австралію, Бельгію та Швецію [5].

Перше вдале вино Північної Америки було зроблено з місцевого винограду Scappernong французькими поселенцями-гугенотами у Флориді приблизно у 1563 р. А у 2011 р. площа виноградників США склала 400 тис. га, що вивело країну на 4 місце у світі (відразу за Іспанією, Францією, Італією). Із 50 штатів США офіційно не виробляють вино лише на Алясці та Гавайях. Незважаючи на те, що в інших 48 штатах є виноградники та виробляють вино, 90% усього американського вина виробляє штат Каліфорнія. Найвідомішою виноробною місцевістю, де розташовані найкращі виноградники, є долина Напа [10].

Історія виноробства Південної Африки налічує понад 300 років. У XXI ст. практично всі виноробні підприємства цього регіону розташовані в радіусі 150 км від Кейптауна. За обсягом виробництва Південна Африка займає 7 місце в світі, а за площею виноградників — 20 місце. Щорічно у Південній Африці виробляють близько 950 мільйонів літрів вина [5].

Варто відзначити особливі якості австралійських вин, адже клімат Австралії чудово підходить для вирощування винограду. Австралійські кращі виноробні райони розташовані у найпівденніших регіонах. Головними виноробними штатами є: Південна Австралія, Вікторія і Новий Південний Уельс [5].

Виробництво вина в першу чергу залежить від природно-кліматичних особливостей. Географічна широта, тип ґрунтів, температура повітря, вологість — всі ці географічні показники впливають на якість винограду, і як наслідок, на розвиток виноробної промисловості. Саме тому в останні роки в країнах, які є світовими лідерами з виробництва та продажу алкогольної продукції, з'явилася гостра необхідність створення картографічної бази вино-

градників, в якій будуть вказані місцезнаходження, площі виноградників, кліматичні умови для вирощування винограду.

Крім кадастрової бази виноградників, також великою популярністю сьогодні користуються карти «алкогольних маршрутів» у різних країнах світу.

У 2012 р. в Україні почалася підготовка до створення електронного реєстру виноградників. Першим кроком до цього стала робота Національного інституту винограду і вина «Магарач». У 2013 р. в інституті вийшла стаття «Створення тематичної карти виноградників Криму за космічними знімками «СІЧ-2». Автори провели дешифрування космічних знімків і створили основу для карти — схему розміщення виноградників Криму. Дослідження показало, що на даний момент найбільше число виноградників зосереджене в місті Алушта - 424 виноградники [12].

Махер Курі у своїй статті [8] згадує серед іншого, що за даними мультиспектральної 8-канальної космічної зйомки високої роздільної здатності можна розрізняти сільськогосподарські угіддя за такими параметрами, як уміст вологи в землі, сорт винограду, його життєздатність і зрілість. Він пише, що в останні роки зростає інтерес до створення карт продуктивності виноградників

У розвинених виноробних країнах облік виноградників ведеться століттями. Наприклад, ще в кадастровій книзі Вільгельма Завойовника (XI ст.) згадуються 42 виноградники. У Чехії в 1497 р. король Владислав Ягеллонський наказав записати усі виноградники у виноградні генеральні книги, започаткувавши перший кадастр.

Класифікацією та картографуванням виноградників в останні роки активно займається Вірменія. Проведена робота, яка може стати основою для створення кадастру виноградників країни. Так, спочатку були виявлені необхідні показники (їх близько 50), які б об'єктивно і всебічно характеризували земельні масиви республіки. Потім з урахуванням цих даних скановані земельні масиви, на яких розташовані виноградники або які можуть представляти інтерес з точки зору потенціалу розвитку галузі. Далі були укладені й оцифровані карти близько 3000 земельних масивів (масштаб 1: 1000) та розроблені відповідні бази даних, де поряд із зазначеними показниками і картами були представлені оцифровані карти рельєфу (масштаб 1: 50 000) та супутникові фотографії масштаб 1: 100 000) адміністративних територій населених пунктів [7]. Аналогічні роботи виконуються в Молдові і Україні [12].

Рис.1. Виноробні регіони Франції [9]

Рис.2. Території виробництва місцевих вин Іспанії [9]

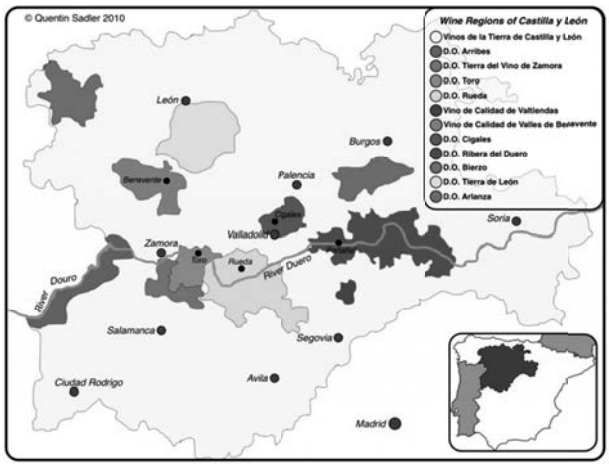

Рис.3. Сорти вин, що виробляються у Бургундії (Іспанія) [9]

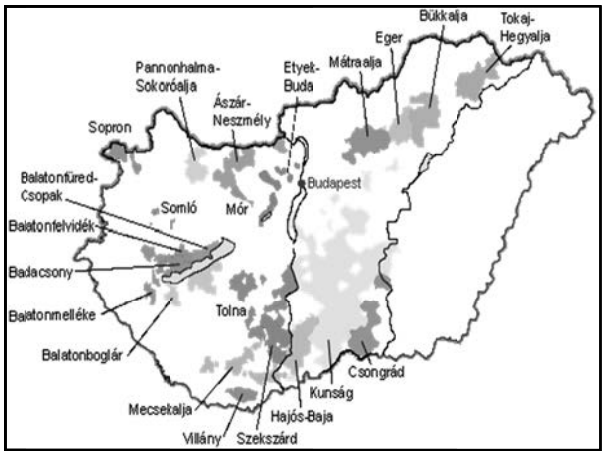

Рис.4. Виноробні регіони Угорщини [9]

Традиційно укладаються карти виноробних регіонів у країнах, що є лідерами галузі. Наприклад, карти виноробних регіонів Франції (рис.1), Іспанії (рис. 2, 3), Угорщини (рис. 4).

В останні п'ять років з'явилися дослідження динаміки виноробної галузі. Так, Роберт Джозеф, засновник журналу Wine International, на основі багаторічних досліджень ринку виробництва вина склав прогноз розвитку виноробства у майбутньому. Він стверджує, що вже до 2025 р. центри виноробства переміститься з Європи в Азію і Північну Африку [9].

Фахівці з Національного інституту сільськогосподарських досліджень у Франції стверджують, що вже до середини століття при певних кліматичних умовах буде все важче вирощувати виноград сортів Cabernet Sauvignon і Merlot, а дані Greenpeace підтверджують думки вчених: виноградники доведеться переносити на тисячі кілометрів, а виноробні господарства Середземномор'я можуть зникнути з виноробної карти світу [6].

Аналіз 52-х карт з Інтернету, карт із фондів Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, бібліотеки імені В.Г. Короленка дозволяє виділити ряд особливостей і тенденцій картографування виноробної промисловості:

– переважна більшість карт відображає розвиток галузі на регіональному чи національному рівні, і є практично поодинокі випадки створення карт розвитку галузі у світі;

– виноробні регіони світу на картах представлені вкрай нерівномірно – найбільша кількість карт створена для традиційно виноробних регіонів – Франції, Італії, Іспанії, Угорщини, і вкрай мало карт районів потенційного розвитку виноробства (Китаю, Аргентини, Чилі);

– за видом усі карти можна віднести до аналітичних інвентаризаційно-констатаційних карт, що відображають або райони розвитку виноробства, або райони виробництва того чи іншого вина за прийнятими класифікаціями;

– переважаючими способами відображення є спосіб значків (геометричні знаки підприємств галузі), способи ареалів або якісного фону (при зображенні районів розвитку чи поширення виноробства);

– карти, в основному, низької якості, скановані;

– характерною рисою карт, створених в останні 5-10 років, є відсутність географічної основи, за виключенням меж держав (без назв держав) і берегової лінії (якщо вона є).

На основі аналізу існуючих карт і даних міжнародної організації International Organization of Vine and Wine [9] на кафедрі фізичної географії та картографії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна укладено карту виробництва і споживання вина у світі «Виноробство» (рис.5).

Це дрібномасштабна карта (масштаб 1: 60 000 000) з розрідженою географічною основою (кордони держав, підписи держав, основні річки, берегова лінія), що і не перевантажує карту, і дає змогу легко орієнтуватися як за фізико-географічними об'єктами, так і за адміністративним поділом.

Взагалі, ми вважаємо недоцільним на популярних і навчальних картах (а саме таке призначення пропонованого картографічного твору) не давати географічну основу, не підписувати країни, річки тощо.

Як викладачі, ми переконані, що мінімальна кількість елементів географічної основи не тільки полегшує нефахівцю-географу орієнтуватися у просторі, але й сприяє розумінню особливостей територіального розподілу об'єкта дослідження, у даному випадку – виноробства.

Аналізуючи карту, відразу можна помітити, що в європейських країнах не тільки виробляють вина найбільше у світі, але й споживають більш за всіх. На рівні європейських країн вино полюбляють вживати в Аргентині, Австралії, Намібії, США, хоча виробляють значно менше, ніж у Франції чи Італії, а в Намібії вина взагалі не виробляють.

Цікава тенденція спостерігається у Китаї, де рівень споживання вина дуже невисокий – на рівні Казахстану, Фінляндії, Бразилії і Мексики, але якщо в цих країнах вино практично не виробляють, то в Китаї його річний випуск сягає приблизно 2 млн тонн, що може свідчити про бажання КНР увійти до числа світових лідерів з виробництва вина.

В Україні, порівняно з країнами Європи, вино не є найпопулярнішим напоєм, і виробництво його в 10 разів менше, ніж у Франції й Італії, в половину менше, ніж у Румунії, у 5 разів менше, ніж у Китаї, хоча наша країна має давні традиції виготовлення цього напою.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що виноробні регіони в картографічному вигляді представлені вкрай нерівномірно – і в межах світу, і в межах континентів. Картографування виноробства у світі має переважно інвентаризаційно-констатаційний характер, хоча зустрічаються поодинокі випадки створення прогнозних карт. Але детального аналітичного картографічного дослідження взаємозв'язку виноробної галузі і соціальних факторів не існує, що ставить задачу в майбутньому розробити карти кореляції виноробної галузі та рівня людського розвитку.

Рецензент: кандидат географічних наук, доцент А.М. Байназаров

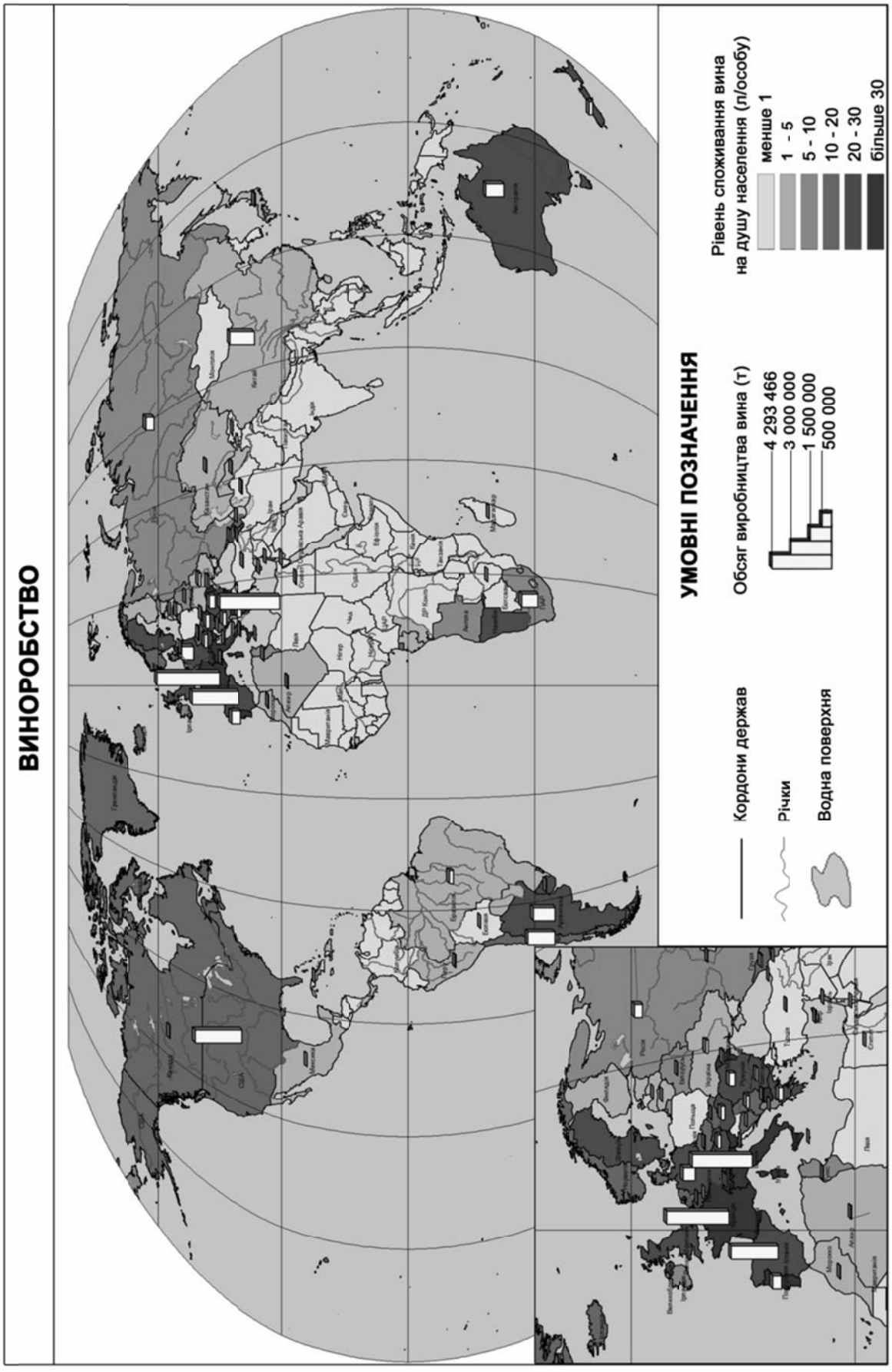

Рис.5. Виноробство. Виробництво та споживання вина у світі

Список використаних джерел:

1. Бревнов А.А. Тенденции развития рынка виноградного вина / А.А. Бревнов, Н.В. Яблонская // Вісник Сум. держ. ун-ту. Сер. Економіка. — 2012. — № 2. — С. 163—169.

2. Валуйко Г.Г. Виноградарство и виноделие Украины / Г.Г. Валуйко. — Симферополь: Таврида, 2011. — 226 с.

3. Виробництво коньяку [Електрон. ресурс] / Режим доступу: http://www.scotch-erlebnis.de/menu/cognac.html

4. Вишневецька О.В. Харчова промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монограф. / О.В. Вишневецька. — К.: Agrar Media Group, 2013. — 173 с.

5. География вин [Электрон. ресурс] / Режим доступа: http://tolichka2.narod.ru/wine_map/geography/geogr_1.htm

6. Информационно-справочное издание рынка пищевой промышленности Foodnewsweek [Електрон. ресурс] / Режим доступу: http://www.foodnewsweek.ru/agro/vinogradnyj—shok.html

7. Кадастр виноградников [Електрон. ресурс] / Режим доступу: http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=analytics&id=1835

8. Махер К. Космическая съемка: вся суть — в деталях / К. Махер // Геоматика. — 2011. — № 2. — С. 13—16.

9. Офіційний сайт міжнародної організації International Organization of Vine and Wine [Електрон. ресурс] / Режим доступу: http://www.oiv.int/

10. Регионы виноделия мира [Электрон. ресурс] / Режим доступу: http://eniw.ru/category/regiony

11. Роберт Джозеф. Анализ рынка вина, виноделия и виноградарства / Джозеф Роберт. — М.: АКСУZ, 2007. — 96 с.

12. Создание тематической карты виноградников Крыма по космическим снимкам «СІЧ-2» / А.В. Коваль, Е.И. Капустин, В.В. Кавац и др. // Виноградарство и виноделие: сб. науч. трудов. — Ялта: Национальный институт винограда и вина «Магарач», 2013. — С. 5-9.

References:

1. Brevnov, A.A., Jablonskaja, N.V. (2012). Tendencii razvitija rynka vinogradnogo vina [Wine market development trends]. Bulletin of Sumy State University, 2, 163-169.

2. Valujko, G.G. (2011). Vinogradarstvo i vinodelie Ukrainy [Viticulture and wine production in Ukraine]. Simferopol': Tavrida, 226.

3. Production of cognac. Available at: http://www.scotch-erlebnis.de/menu/cognac.html

4. Vyshnevets'ka, O.V. (2013). Xarchova promy`slovist` Ukrayiny`: tendenciyi, problemy`, perspekty`vy` [Ukraine Food Industry: Trends, Problems and Prospects]. Ky`yiv: Agrar Media Group, 173.

5. The geography of wines. Available at:http://tolichka2.narod.ru/wine_map/geography/geogr_1.htm

6. Information Booklet of market food industry Foodnewsweek. Available at: http://www.foodnewsweek.ru/agro/vinogradnyj—shok.html

7. Cadastre of vineyards. Available at: http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=analytics&id=1835

8. Maher, K. (2011). Kosmicheskaja s"jomka: vsja sut' — v detaljah [Satellite imagery: the whole essence — in the details]. Geomatika, 2, 13-16.

9. The official website of the International Organization of Vine and Wine. Available at: http://www.oiv.int/

10.Wine Regions of the World. Available at: http://eniw.ru/category/regiony

11. Robert, Joseph. (2007). Analiz rynka vina, vinodelija i vinogradarstva [Market analysis of wine and viticulture]. Moskva: AKCYZ, 96.

12. Koval', A.V., Kapustin, E.I., Kavac, V.V. etc. (2013). Sozdanie tematicheskoj karty vinogradnikov Kryma po kosmicheskim snimkam «SICh-2» [Creating a thematic map of Crimean vineyards according to satellite images «SICh-2»]. Wine growing and winemaking. Jalta: Nacional'nyj institut vinograda i vina «Magarach», 5-9.